

e-ISSN: 2630-631X

Article Type
Research ArticleSubject Area
Guidance and
Psychological
CounselingVol: 8 Issue: 63
Year: 2022 September
Pp: 1763-1776Arrival
14 August 2022
Published
30 September 2022
Article ID 64607Doi Number
<http://dx.doi.org/10.29228/smryj.64607>How to Cite This Article

Karal, E. & Atak, H. (2022). "Tek Eşli Ve Çok Eşli Ailelerde Yaşayan Ergenlerde Öz-Yeterlik, Öznel İyi Oluş Ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları", International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal, (Issn:2630-631X) 8(63): 1763-1776

Social Mentality And Researcher Thinkers is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

Tek Eşli Ve Çok Eşli Ailelerde Yaşayan Ergenlerde Öz-Yeterlik, Öznel İyi Oluş Ve Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları

Self-Efficacy, Subjective Well-Being And Childhood Mental Traumas Among Adolescents Living In Monogamous And Polygamous Families

Eser Karal¹ Hasan Atak² ¹ M.E.B, Uzman Psikolojik Danışman, Türkiye² Prof. Dr., Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Böl., Eğitimde Ölçme Ve Değerlendirme ABD., Kırıkkale, Türkiye

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, tek eşli ve çok eşli ailelerde yaşayan ergenlerde öz-yeterlik, öznel iyi oluş ve çocukluk çağı ruhsal travmalarını ve çocukluk çağı ruhsal travmaları, öz-yeterlik ve öznel iyi oluşlarının bazı demografik değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Bu betimsel çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın grubunu, %50,2'si (n=326) kadın ve %49,8'i (n=323) erkek olmak üzere toplam 649 birey oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; Kişisel Bilgi Formu (KBF), Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği (ÇCTÖ), Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Çocuklar için Öz-Yeterlik Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, ilişkisiz örneklem için t-Testi ve ilişkisiz örneklem için ANOVA temel istatistiklerden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda çalışma grubunda 18 katılımcı (%2,8) travmasını inkar etmektedir. Çocukluk çağı ruhsal travmaları, cinsiyet değişkenine göre farklılaşmazken, sosyoekonomik duruma ve aile yapısına göre farklılaşmaktadır. Katılımcıların öz-yeterliklerinin cinsiyet, sosyoekonomik durum ve aile yapısına göre farklılaşmadığı fakat travmayı inkar etme durumlarına göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı görülmektedir. Katılımcıların öznel iyi oluşlarının cinsiyet sosyoekonomik durum ve aile yapısına göre farklılaşmadığı, travmayı inkar etme durumlarına göre anlamlı bir biçimde farklılaştığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk çağı ruhsal travmaları, öz-yeterlik, öznel iyi oluş, tek eşli aile, çok eşli aile.

ABSTRACT

The main purpose of this study is to examine self-efficacy, subjective well-being and childhood mental traumas in adolescents living in monogamous and polygamous families and to investi gate whether childhood mental traumas, self-efficacy and subjective well-being differed according to some demographic variables. Relational screening model was used in the research in this descriptive study. The study group of the research consists of 649 individuals, % 50,2 (n=326) women and % 49,8 (n=323) men. As a data collection tool in the research; Personal Information Form (PIF), Childhood Mental Trauma Scale (CTS), Adolescent Subjective Well-Being Scale and Children's Self-Efficacy Scale were used. In the analysis of the data, descriptive statistics, t-Test, ANOVA basic statistics were used. As a result of the research, 18 participants (% 2,8) in the study group denied their trauma. Childhood mentaltraumas by gender. While it does not differentiate, it differs according to socioeconomic status and family structure. Participants' self-efficacydid not differ according to gender, socioeconomic status and family structure, but according to their denial of traumaappear to differ significantly. Subjective well-being of the participants did not differ according to gender, socioeconomic status and family structure, according to their denial of trauma differed significantly.

Key Words: Childhood mental traumas, self-efficacy, subjective well-being, monogamous families, polygamous families.

GİRİŞ

Çocuğun doğduğu andan itibaren ilk temas kurduğu kişiler annesi ve babası olmasından dolayı çocuğun sağlıklı gelişiminde ailenin önemli bir işlevi bulunmaktadır. Anne ve babalar, çocuğun temel ihtiyaçlarını tamamlayan bireyler olup çocukla en yakın temas kuran ve çocuğun birden fazla temel beceriye sahip olmasına yardımcı olan kişilerdir (Özel ve Zelyurt, 2016). Çocuk, aile içerisinde çevresinde bulunan diğer kişilerle sosyal ilişkilerini geliştirmekle birlikte ait olma ihtiyacını ilk olarak aile kurumunda karşılamaktadır (Aslantürk ve Kaya Kılıç, 2020). Bu bağlamda çocuğun toplumda kendisine yer edindiği ve fizyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılandığı ilk yerin aile ortamı olduğu söylenebilir. Aile kurumunun çok farklı yapılar da görülmesi ve süreç boyunca yaşadığı değişim herkes tarafından kabul edilen bir aile tanımını güçleştirmektedir (Canatan, 2011). Her aile belli ilkeleri, değerleri, normları ve amaçları olan sosyal yapılar içinde kurulurlar (Erol, 1992). Çocuk üzerinde önemli etkileri bulunan aile yapıları, araştırmacıların dikkatini çekip çok sayıda araştırmanın konusu olmuştur (Brown, Manning ve Stykes, 2015).

Toplumun ve ailenin ayrılmaz bir bütün olduğu düşünüldüğünde, her toplumun aile yapısının farklılık göstermesi, bundan dolayı toplumdaki aile yapılarının da farklı olması anlaşılır bir durumdur (Akkaya, 2018). Aynı şekilde, aile oluşumunu sağlayan evlilik olgusunun da hem yapısal olarak hem de işlevsel olarak farklılıklar gösterdiği görülebilmektedir. İnsanlık tarihine bakıldığında, yaygın olarak görülen evlilik türünün ve dolayısıyla bu evlilik türü sonucu oluşan aile yapısının tek eşli aile olduğu söylenebilir (Gökçen, 2016).

Bununla birlikte Türk toplumunda halen çokeşli ailelerin varlığını devam ettiği de görülmektedir. Kadın ya da erkeğin tek bir kişi ile evlenmesi “monogami” olarak bilinirken “poligami” ise; kadın ya da erkeğin birden fazla eşle evlenmesini ifade etmektedir (Akt., Kara, 2015). Poligami olarak bilinen çok eşli evlilikler, Türkiye’de kanunen yasaklanmış olsa bile hala bazı bölgelerde varlığını devam ettiği görülmektedir. Erkeğin birden çok sayıda eşi ve çocuğunun olması büyük bir sorumluluğu beraberinde getirmekte ve bazı problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Ortaya çıkan problemlerin kaynağını, eşlerin ve çocukların ihtiyaçlarının giderilmesi noktasında eşit olmayan uygulamaların olduğu bilinmektedir.

Poligamik ailelerde büyüyen çocuklar akranlarına göre daha fazla aile içi çatışmaya, tartışmaya, rekabete ve şiddete maruz kalabilmektedir. Çocukların ailede yaşanan problemlere şahit olduğu ve bu problemlerin farklı gelişimsel sorunlara neden olduğu da söylenebilir. Bunlar; saldırganlık, sosyal becerilerde yetersizlik durumu, akademik başarısızlık, çocuğun güvenlik algısında bozulma ve çeşitli davranış sorunlarını içermektedir (Yılmaz, Tamam ve Bal, 2015). Al Krenaw ve ark., (1997) yaptıkları çalışmada, poligamik ailelerin çocuklarının oldukça yüksek oranlarda akademik ve davranışsal sorunlar gösterdiği ve bu çocukların; daha fazla yalan söyleyen, kardeşleri ile daha fazla kavga eden, hiperaktif, itaatsiz, okula devamsızlıkları daha fazla, öğretmen ve akran ilişkileri daha bozuk, akademik başarıları daha düşük çocuklar olduğu sonucuna varmıştır (Akt: Yılmaz, Tamam ve Bal, 2015). Çocuk ve ergen için çok önemli bir yere sahip olan aile kavramının farklı yapılarında olması çocuğun fiziksel, duygusal, sosyal ve akademik gelişimini etkilemektedir. Bu bağlamda, çok eşli aile yapılarında yaşayan bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmaması ve kalabalık bir ailede yaşanması, bireyi ihmal ve istismara açık hale getirmekte, çocukluk çağında travmalara maruz bırakabilmektedir.

Kişinin bedeni ve çevresi üzerindeki hâkimiyeti kaybetmesi, yaşamını tehdit eden bir durumun ortaya çıkması ve tehdidin doğru bir şekilde savurulamaması, ruhsal travmaya yol açmaktadır (Şar ve ark., 2018). Yaralanma anlamına gelen travma sözcüğü, kişinin ruh ve beden bütünlüğünü olumsuz etkileyen olaylar için kullanılabilir. Kişinin düşünme, algılama, hayal kurma ve hissetme süreçlerinin belli aralıklarla ve ya uzun bir süre boyunca kısıtlanması ve işlevlerini kaybetmesi durumunda psikolojik travmadan bahsedilebilir (Ruppert, 2014). Herhangi bir olayın travma olarak nitelendirilebilmesi için ani bir şekilde gerçekleşmesi, kontrol edilemez olması ve olayın olumsuz etkilerinin olması gerekmektedir (Hapke ve ark., 2006). Travmalar, normal yaşam akışında ve kasıt olmaksızın meydana gelen sel, deprem, tsunami ve yangın gibi doğal olaylar olabileceği gibi taciz, tecavüz, işkence, savaş ve terör gibi insan eliyle gerçekleşen olaylar şeklinde de meydana gelebilmektedir. Kişinin on sekiz yaşından önce yaşadığı istismar (cinsel, duygusal ve fiziksel) ile ihmal (fiziksel ve duygusal), çocukluk çağı ruhsal travmaları kapsamında ele alınmaktadır (Şar, 1997).

Çocukluk çağı ruhsal travmaları, çocukluk döneminde yaşanan, kişiye acı veren kötü deneyimlerden oluşmaktadır. Bu deneyimler; kötü muamele, şiddet, istismar, travma gibi farklı isimlerle anılsa da çocukluk çağı travmaları, çocuk ihmal ve istismarı kapsamında ele alınmaktadır (Öztürk, 2011). Yaşanan ihmal ve istismarın, kişinin ailesinden ya da bakımından sorumlu kişiler tarafından yapılmış olması, yinelenbilir ve devamlı olması nedeniyle çocuğun ağır ruhsal travma yaşamasına neden olmaktadır (Johnson, 2000). Çocukluk döneminde yaşanan travma, olumsuz etkilerini ergenlik ve yetişkinlik döneminde de sürdürmekte, kişinin duygusal gelişimini ve kişilerarası olumlu ilişkiler kurmasını etkileyebilmektedir (Tüzün ve Sayar 2006). Çocukluk çağı ruhsal travmaları bireylerin umut duygusuna, kişinin kendine olan güvenine ve özsaygısına zarar vermektedir (Güneri Yöyen, 2017). Adjorlolo ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan çalışmada, çocukluk çağında kötü muameleye maruz kalan katılımcıların öz-yeterliğinin olumsuz etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Bandura (1994), bireylerin yaşam dönemleri (çocukluk-ergenlik-yetişkinlik) arasındaki geçişi kolaylaştırmak için öz yeterliğin güçlendirmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Bandura'ya göre öz-yeterlik, bireyin davranışlarının ortaya çıkmasında önemli bir işlevi vardır ve "bireyin, davranışta bulunmak için ihtiyaç duyduğu etkinlikleri düzenlemesi, ne kadar başarılı olacağı konusunda kendisiyle ilgili düşüncesi" olarak açıklamaktadır (Bandura, 1997). Öz-yeterlik kavramı günümüzde birçok farklı alanda (psikoloji, sosyoloji, eğitim vb.) kullanılmaktadır fakat ilk olarak Albert Bandura tarafından Sosyal Bilişsel Kuram bağlamında ele alınmıştır. Kurama göre bireyin davranışlarındaki temel güdü öz yeterlidir. Schunk (1990) ise, öz yeterliği birey davranışlarının yordayıcısı olarak açıklamıştır. Davranışa yön veren öz yeterlik, benliğin oluşmasında da çok önemli bir yere sahiptir (Bandura, Adams ve Beyer, 1977). Öz yeterlik, bireyin sahip olduğunu düşündüğü yeterliklerine ifade edip bir durumu kontrol altında tutabileceğine ve başarılı sonuçlar elde edebileceğine yönelik inancıdır (Santrock, 2018). Başka bir ifade ile öz yeterlik, kişinin sahip olduğu yetenekten çok bu yeteneklere olan inancı olarak da tanımlanabilir (Akkoyunlu, Orhan ve Umay, 2005). Kişinin bir işi tamamlamak için sahip olunması gereken yeteneğin kendisinde var olduğuna dair inancı bu işi seçmesinde ve yapmasında etkili olmaktadır (Eaton ve Dembo, 1997). Pajares (1997), öz-yeterliğin bireyin performansına, motivasyonuna, duygularına, öğrenme ve başarı düzeyine etki ettiğini;

yüksek düzeyde öz yeterliğe sahip olan bireylerin, zor görevler almaktan geri durmadığını ve bu görevler karşısında başarılı olduğunu belirtmiştir. Düşük öz-yeterlik algısına sahip bireylerin ise; bilgi, beceri ve yeteneklerini yetersiz gördükleri, kendilerine verilen görevleri yerine getiremeyeceklerine, başarısız olacaklarına inanmaktadırlar (Güneş, 2016). Bu bireyler, karşılaştıkları sorunlar karşısında mücadele etmemekte, çabuk pes etmekte ve seçmiş oldukları hedeflere bağlanamamaktadır (Kotaman, 2008). Düşük öz-yeterlik algısına sahip bireylerin psikolojik problemlerinin yüksek olduğu belirtilmiştir (Solberg ve Villarreal, 1997; Riffert, Paschon ve Sams, 2005).

Bireylerin yüksek düzeyde öz yeterliğe sahip olması hedef belirleme ve başarılı olma noktasında olumlu duygular geliştirmelerine, mutlu olmalarına ve iyi oluşlarına katkıda bulunmaktadır (Bandura, 2004). Yapılan araştırmalar, öz-yeterlik ile öznel iyi oluş arasında önemli bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır (Hampton, 2004; Özbay, Palancı, Kandemir ve Çakır, 2012). Öznel iyi oluş kavramı kişinin anlık yaşadığı duygulardan ziyade uzun bir süre yaşadığı iyi olma duygusuna dayanır (Diener, Suh ve Oishi 1997). Hybron (2000) öznel iyi oluşu, kişinin yaşamı hakkında bir değerlendirmede bulunması ve bir yargı bildirmesi olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde Tuzgöl Dost (2005) de öznel iyi oluşu, bireyin yaşamına yönelik öz değerlendirmesi olarak açıklamıştır. Öznel iyi oluş, kişinin başkaları tarafından belli ölçütlere göre değerlendirilmesinden çok kişinin kendi kendisini farklı yönlerden değerlendirilmesidir (Demir Çelebi ve Sezgin, 2015). İyi olma düşüncesinin tarihçesine bakıldığında yeni popüler olmasının yanında daha uzun bir geçmişe sahiptir (Diener, 2009). İyi oluş kavramı 20. Yüzyılın başlarında şekillenmeye başlamakla birlikte alan yazında en geçerli tanımı yapan Diener (1984), öznel iyi oluşu “Bireyin olumlu ve olumsuz duygularına, yaşam doyumuna yaptığı öznel değerlendirme” olarak açıklamıştır. Kişinin olumlu duyguları daha fazla olup iyi bir yaşam doyumuna sahip olması, öznel iyi oluş seviyesinin yüksek olduğunu gösterir (Eryılmaz ve Atak, 2011; Şirin ve Ulaş, 2015). Cihangir Çetinkaya (2009) da pozitif duygu ve düşüncelere sahip bireylerin öznel iyi oluş düzeyinin yüksek olduğunu belirtmektedir. Yüksek öznel iyi oluş düzeyine sahip bireylerin, yaşam doyumlarının daha fazla olması; üzüntü, keder ve öfke duygularının daha az yaşanması beklenmektedir (Yetim, 2001). Öznel iyi oluş düzeyinin yüksek olması, kişinin kendini daha iyi hissetmesini, yaşam enerjisinin ve iş yaşamlarındaki verimin artmasını, güçlü bir bağışıklık sistemi ile yaşam süreleri uzayabilmesini sağlamaktadır (Lyubomirsky, King ve Diener, 2005). Öznel iyi oluşun yüksek düzeyde olması, başarılı kişilerarası ilişkilerin oluşmasını da sağlamaktadır (Diener ve Seligman, 2002).

Bütün bu bilgiler ışığında çocukluk çağı ruhsal travmalarının (ÇÇRT) ve çokeşli aile yapısının ergenlik dönemindeki bireylerin öz yeterlik ve öznel iyi oluşlarına olumsuz yönde etkisi olabileceği düşünülmektedir. Ergenlik dönemi ve araştırmanın diğer değişkenleri ile farklı aile yapıları konularında ayrı ayrı çalışmalar yapılmış olup, araştırmanın bütün değişkenlerinin bir arada incelendiği bir araştırmaya ulaşılamamıştır. Araştırmanın konusu hem alan yazına hem de yaşama ve bilime katkı sağlayabilir.

Bu bağlamda, araştırmanın temel amacı, tek eşli ve çok eşli ailelerde yaşayan ergenlerde öz-yeterlik, öznel iyi oluş ve çocukluk çağı ruhsal travmalarını incelemektir. Bu amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranacaktır:

- ✓ Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travmaları cinsiyete, algılanan sosyo ekonomik düzeye ve yaşadıkları aile yapısına göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Katılımcıların travmayı minimize etme durumuna göre dağılımları nasıldır?
- ✓ Katılımcıların öz yeterlik inançları cinsiyete, algılanan sosyo ekonomik düzeye, yaşadıkları aile yapısına ve travmayı minimize etme durumuna göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?
- ✓ Katılımcıların öznel iyi oluş düzeyleri yaşadıkları cinsiyete, algılanan sosyo ekonomik düzeye ve yaşadıkları aile yapısına göre anlamlı biçimde farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma, var olan durumu sorgulayan betimsel bir araştırmadır. Veriler, farklı yaşlarda bulunan ergenlik dönemindeki bireylerden elde edilmiştir. Ayrıca araştırmada kesitsel araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Değişkenlerin ayrı ayrı betimlendiği bu tarama modelinde, iki ya da daha çok değişken arasındaki bir ilişkinin varlığını, derecesini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır. (Kuzu, 2013). Bu modelde ilişkilerin açığı çıkarılmasının yanında ilişkilerin düzeyi belirlenir ve daha üst düzey araştırmaların yapılmasını kolaylaştıracak ipuçları verir (Büyüköztürk ve ark., 2012). Araştırmanın bağımlı değişkeni öz-yeterlik ve öznel iyi oluştur. Bağımsız değişkenleri ise çocukluk çağı ruhsal travmaları ve tek eşli-çok eşli aile yapılarıdır.

Araştırma Grubu

Araştırma grubunu Şırnak ili ve ilçelerindeki ergenlik dönemindeki bireyler oluşturmaktadır. Araştırmada ölçme araçlarının uygulanacağı kişiler, “ergenlik dönemindeki bireyler olmak” durumu dikkate alınmak üzere uygun örnekleme yoluyla belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları toplamda 649 ergenlik dönemindeki katılımcıya uygulanmıştır. Verilerin toplanması aşamasında katılımcılarda, gönüllülük ilkesi esas alınarak veri toplama işlemi gerçekleştirilmiştir. Araştırma grubuna ait betimsel istatistikler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma Grubuna Ait Betimsel İstatistikler Cinsiyete Göre Dağılımı

Değişkenler	N	%
Cinsiyet	Erkek	49,8
	Kadın	50,2
Sosyoekonomik Düzey (SED)	Düşük	20,8
	Orta	53,0
	İyi	26,2
Aile Yapısı	Tek Eşli Aile	73,8
	Çok Eşli Aile	26,2

Tablo incelendiğinde araştırmaya katılan bireylerin 326 ‘sı kadın (%50,2) ve 323’ü erkek (%49,8) olmak üzere araştırma grubunu toplam 649 birey oluşturmaktadır. Katılımcıların sosyoekonomik düzeyleri incelendiğinde araştırmaya katılan bireylerin 135’inin düşük (%20,8), 344’ün orta (%53,0) ve 170’inin iyi (%26,2) olduğu görülmektedir. Katılımcıların aile yapılarının gösterildiği Tablo 3. 3’te katılımcıların 479’u tek eşli aile (%73,8) ve 170’i (26,2) çok eşli aile yapısına sahip olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu (KBF): Katılımcıların cinsiyet, sosyoekonomik düzey ve yaşadıkları aile yapısı ile ilgili bilgilerin toplanabilmesi için araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan formdur.

Çocukluk Çağı Travma Ölçeği (ÇCTÖ): Araştırmaya katılan bireylerin çocukluk çağı ruhsal travmalarıyla ilgili verilerin toplanması amacıyla Bernstein, Fink, Handelsman, Foote, Lovejoy, Wenzel ve Sapareto (1994) tarafından geliştirilen ve Şar (1996) tarafından Türkçeye uyarlanan ve Şar, Öztürk ve İkikardeş (2012) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan Çocukluk Çağı Travma Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeğin orijinali hali Bernstein ve ark. (1994) tarafından 70 madde olarak geliştirilmiş, Şar ve ark. (2012) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılarak ölçeğin son hali toplam 28 madde olarak güncellenmiştir. Çocukluk Çağı Travma Ölçeği 5’li Likert tipi olup 1-5 arasında derecelendirilmiştir. Çocukluk Çağı Travma Ölçeğinin; fiziksel istismar, duygusal istismar, cinsel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal olmak üzere toplam 5 alt boyutu vardır. Bu çalışmada, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği toplam puanı için Cronbach alfa değeri 0.80 olarak bulunmuştur.

Çocuklar için Öz-Yeterlik Ölçeği: Katılımcıların öz yeterlik düzeylerini belirlemek amacıyla Muris (2001) tarafından geliştirilen “Çocuklar için Öz-Yeterlik Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin Türkçe uyarlama çalışması Telef ve Karaca (2012) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin toplam 21 maddesi ve 3 alt boyutu (duygusal, sosyal ve akademik öz yeterlik) bulunmaktadır. Ölçekten yüksek puan alınması, yüksek öz-yeterliği ifade etmektedir. Bu çalışmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,86 olarak bulunmuştur.

Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği: Araştırmada katılımcıların öznel iyi oluş düzeylerini belirlemek amacıyla Eryılmaz (2009) tarafından geliştirilen “Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin 15 maddesi ve 4 alt boyutu (yaşam doyumu, aile ilişkilerinde doyum, önemli kişilerle ilişkilerde doyum ve olumlu duygular) bulunmaktadır. Ölçek alt boyutlarından alınan yüksek puanlar yüksek düzeyde ergen öznel iyi oluşu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirliği iç tutarlılık katsayısı .86 ve güvenilirlik değeri ise .83’tür. Cronbach Alfa değerleri ölçeğin bütünü için .86, yaşam doyumu .81, aile ile ilişkilerde doyum alt ölçeği için .81, önemli diğerleri ile ilişkilerde doyum .73 ve olumlu duygular alt ölçeği için .66’dır (Eryılmaz, 2009). Bu çalışmada güvenilirlik katsayısı ölçeğin bütünü için 0.92 olarak bulunmuştur.

İşlem ve Verilerin Analizi

Bu araştırmada kullanılan ölçekler için ölçek sahiplerinden gerekli izinler alınmış ve Etik Kurul Onayı (Kırıkkale Üniversitesi-18.10.2021/10) alınmıştır. Ölçekler, Kasım 2021- Şubat 2022 tarihleri arasında Şırnak ili ve ilçelerinde ergenlik dönemindeki 326’sı kadın ve 323’ü erkek olmak üzere toplam 649 bireye yüze olarak uygulanmıştır. Katılımcıların ölçekleri doldurması bütün soruları cevaplamaları ortalama 15 dakika sürmüştür. Araştırmada SPSS 22.0 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı) ile analizler yapılmıştır. Yapılan her analizden sonra elde edilen sonuçlara ilişkin bulgular açıklanmıştır. Araştırmanın bütün değişkenleri için betimsel istatistikler hesaplanmıştır. Verilerin test edilmesinde t-Testi ve ANOVA

uygulanmıştır. Daha sonra yapılan varyans analizi sonrasında da ortalamalar arasındaki fark kaynağı için Scheffe Testine bakılmıştır. Veri analizlerinde güven aralığı %95 alınmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde çalışmanın amacına yönelik elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırmanın değişkenlerine ilişkin betimsel istatistikler aşağıda sunulmuştur.

Tablo 2. Değişkenlere Ait Betimsel İstatistikler

Değişkenler	En Düşük	En Yüksek	\bar{X}	SS
Fiziksel İstismar	5,00	19,00	6,47	2,75
Duygusal İstismar	5,00	25,00	8,14	3,69
Cinsel İstismar	5,00	25,00	7,55	3,89
Fiziksel İhmal	5,00	23,00	8,72	3,25
Duygusal İhmal	5,00	25,00	13,06	5,38
Çocukluk Çağı Ruhsal Travması	25,00	85,00	43,96	13,47
Aile İle İlişkilerden Doyum	4,00	16,00	13,01	3,34
Önemli Diğeri İle İlişkilerden Doyum	4,00	16,00	12,72	3,42
Yaşam Doyumu	3,00	12,00	8,23	2,92
Olumlu Duygular	4,00	18,00	12,52	3,21
Öznel İyi Oluş	15,00	60,00	46,50	10,97
Akademik Öz Yeterlik	7,00	35,00	22,85	6,60
Sosyal Öz Yeterlik	7,00	35,00	22,87	6,22
Duygusal Öz Yeterlik	7,00	35,00	20,87	6,55
Öz Yeterlik	21,00	105,00	66,60	16,42

Tablo incelendiğinde, çocukluk çağı ruhsal travma ortalama puanı $X = 43,96$ ($SS=13,47$), Öznel iyi oluş ortalama puanı $X = 46,50$ ($SS= 10,97$) ve Öz-yeterlik ortalama puanı ise; $X = 66,60$ ($SS=16,42$) bulunmuştur.

Araştırmaya katılan bireylerin çocukluk çağı ruhsal travmaları ve alt ölçeklerinin cinsiyete göre oluşturulan gruplar açısından t-Testi sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalarının Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	sd	t	p
Çocukluk Çağı Ruhsal Travmalar	Erkek	323	44,05	12,91	647	,177	,859
	Kadın	326	43,86	14,02			
Fiziksel İstismar	Erkek	323	6,55	2,90	647	,704	,482
	Kadın	326	6,40	2,60			
Duygusal İstismar	Erkek	323	7,60	3,23	647	-3,737	,000
	Kadın	326	8,67	4,03			
Cinsel İstismar	Erkek	323	7,30	3,59	647	-1,629	,104
	Kadın	326	7,80	4,13			
Fiziksel İhmal	Erkek	323	9,15	3,32	647	3,382	,001
	Kadın	326	8,29	3,13			
Duygusal İhmal	Erkek	323	13,44	5,37	647	1,784	,075
	Kadın	326	12,69	5,36			

Tabloda da görüldüğü gibi, çocukluk çağı ruhsal travmaları cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($t = ,177$, $p > .05$). Bu bağlamda çocukluk çağı ruhsal travmaların erkek ve kadın olma durumuna göre değişiklik göstermediği ifade edilebilir. Katılımcıların duygusal istismar düzeyleri cinsiyet değişkenine göre karşılaştırıldığında kadınların ortalaması ($X=8,67$) erkekler için ($X = 7,60$) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur ($t = 3,74$, $p < .05$). Katılımcıların fiziksel ihmal ($t = -1,784$, $p < .05$) alt ölçeği de cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ve erkeklerin ortalaması ($X=9,15$) kadınlara göre ($X = 8,29$) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan katılımcıların Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinden aldıkları minimizasyon puan sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 4. Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları Ölçeği Puanlarına Göre Travmayı Minimizasyon Dağılımı

Minimizasyon	N	%
0	290	44,7
1	204	31,4
2	137	21,1
3	18	2,8
Toplam	649	100

Tabloda görüldüğü gibi 18 katılımcı (%2,8) 0-3 arasında hesaplanan minimizasyon puanına sahiptir ve dolayısıyla bu grup en yüksek minimizasyon puanına sahip ve var olan travmalarını inkâr eden gruptur. Ayrıca en yüksek minimizasyon puanına sahip 18 katılımcıdan 7'si kadın (38,8), 11'i erkektir (%61,2).

Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travma puanlarının sosyo ekonomik durumlarına göre ANOVA sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 5. Çocukluk Çağı Travma Puanlarının Sosyoekonomik Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	2665,382	2	1332,691	2,259	,001
Gruplar içi	114988,655	646	178,001		
Toplam	117654,037	648			

Tabloda görüldüğü gibi, çocukluk çağı travmaları sosyoekonomik duruma göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. ($F= 2,259, p<.05$). Bu bağlamda çocukluk çağı ruhsal travmalarının sosyoekonomik duruma göre değişiklik gösterdiği ifade edilebilir. Scheffe testi sonucuna göre “düşük sosyoekonomik düzey” ($X =47,79; SS=13,89$) ile “orta sosyoekonomik düzey” ($X =43,35; SS=13,23$) ve “düşük sosyoekonomik düzey” ($X =47,79; SS=13,89$) ile “iyi sosyoekonomik düzey” ($X =42,15; SS=13,10$) grupları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Düşük sosyoekonomik düzeye sahip olduğunu belirten katılımcılar ($X =47,79; SS=13,89$), çocukluk çağı travmaları ölçeğinden anlamlı bir biçimde daha yüksek puan almıştır.

Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travma puanlarının aile yapısına göre oluşturulan t-Testi sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 6. Çocukluk Çağı Travma Puanlarının Aile Yapısı Durumuna Göre Oluşturulan t-Testi Sonuçları

Aile Yapısı	N	\bar{X}	SS	t	P
Tek Eşli	479	43,29	13,27	-2,123	,034
Çok Eşli	170	45,84	13,87		

Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travma puanları, aile yapılarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($t= -2,123, p<.05$). Çok eşli aile yapısında yaşayan katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travma puanları ($X=45,84$) tek eşli aile yapısında yaşayan katılımcılara göre ($X =43,29$) anlamlı bir biçimde daha yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan bireylerin öz-yeterlik ve alt ölçeklerinin cinsiyete göre oluşturulan gruplar açısından t-testi sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 7. Öz-Yeterlik Puanlarının Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	P
Öz-Yeterlik	Erkek	323	67,35	17,49	1,155	,249
	Kadın	326	65,86	15,27		
Akademik Öz-Yeterlik	Erkek	323	22,61	6,83	-,923	,356
	Kadın	326	23,09	6,37		
Sosyal Öz-Yeterlik	Erkek	323	22,98	6,42	,458	,647
	Kadın	326	22,76	6,01		
Duygusal Öz-Yeterlik	Erkek	323	21,75	6,58	3,417	,001
	Kadın	326	20,00	6,41		

Tabloda görüldüğü gibi öz-yeterlik, cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($t= 1,155, p>.05$). Bu bağlamda öz-yeterliğin, erkek ve kadın olma durumuna göre değişiklik göstermediği ifade edilebilir. Katılımcıların duygusal öz-yeterlik düzeyleri, cinsiyet değişkenine göre karşılaştırıldığında erkeklerin ortalaması ($X=21,75$) kadınlara göre ($X =20,00$) anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur ($t=3,417, p < .05$).

Katılımcıların öz-yeterlik puanlarının sosyoekonomik durumlarına göre ANOVA sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 8. Öz-Yeterlik Puanlarının Sosyoekonomik Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	303,722	2	319,999	1,187	,306
Gruplar içi	174080,594	646	269,475		
Toplam	174720,592	648			

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcıların öz-yeterlilikleri sosyoekonomik durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($F= 1,187, p>.05$). Bu bağlamda öz-yeterliğin sosyoekonomik duruma göre değişiklik göstermediği ifade edilebilir. Katılımcıların öz-yeterlik puanlarının aile yapısına göre t-Testi sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 9. Öz-Yeterlik Puanlarının Aile Yapısı Durumuna Göre Oluşturulan t-Testi Sonuçları

Aile Yapısı	N	\bar{X}	SS	t	P
Tek Eşli	479	67,25	16,55	1,685	,087
Çok Eşli	170	64,78	15,93		

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcıların öz-yeterlilikleri aile yapısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($t= 1,685$; $p>.05$). Bu bağlamda öz-yeterliğin, tek eşli ve çokeşli aile yapılarına göre değişiklik göstermediği ifade edilebilir.

Katılımcıların öz-yeterlik puanlarının çocukluk çağı ruhsal travma durumlarına göre ANOVA sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 10. Öz-Yeterlik Puanlarının Travmayı Minimize Puanlarına Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	15795,587	3	5265,196	21,369	,000
Gruplar içi	158925,005	645	246,395		
Toplam	174720,592	648			

Tabloda da görüldüğü gibi öz-yeterlik puanları, travmayı minimize etme durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($F= 21,369$; $p<.05$). Bu bağlamda öz-yeterliğin, travma minimize puanlarına göre değişiklik gösterdiği ifade edilebilir. Yapılan Scheffe testi sonucuna göre “inkar yok” ($X =61,98$; $SS=16,40$) ile “düşük inkar” ($X =67,32$; $SS=15,36$), “inkar yok” ($X =61,98$; $SS=16,40$) ile “orta inkar” ($X =73,79$; $SS=14,62$) ve “inkar yok” ($X =61,98$; $SS=16,40$) ile “yüksek inkar” ($X =78,22$; $SS=15,59$) grupları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Katılımcıların öz-yeterlik düzeyleri, travmayı minimize etme durumuna göre karşılaştırıldığında yüksek inkar minimize puanlarına sahip olan katılımcıların ortalaması ($X =78,22$; $SS=15,59$); inkar yok ($X =61,98$; $SS=16,40$), düşük inkar ($X =67,32$; $SS=15,36$) ve orta inkar ($X =73,79$; $SS=14,62$) minimize puanlara sahip olan katılımcılara göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu travmayı inkar etmemenin öz-yeterliği artırdığı şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmaya katılan bireylerin öznel iyi oluş ve alt ölçeklerinin cinsiyete göre oluşturulan gruplar açısından t-testi sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 11. Öznel İyi Oluşun Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	P
Öznel İyi Oluş	Erkek	323	46,81	11,64	,721	,471
	Kadın	326	46,19	10,27		
Aile İlişkilerden Doyum	Erkek	323	12,91	3,62	-,750	,453
	Kadın	326	13,11	3,05		
Önemli Diğeri İle İlişkilerden Doyum	Erkek	323	12,73	3,50	,071	,944
	Kadın	326	12,71	3,34		
Yaşam Doyumu	Erkek	323	8,62	2,79	3,383	,001
	Kadın	326	7,85	2,99		
Olumlu Duygular	Erkek	323	12,54	3,41	,117	,907
	Kadın	326	12,51	3,00		

Tabloda da görüldüğü gibi öznel iyi oluş, cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($t= ,721$, $p > .05$). Bu bağlamda öznel iyi oluşun, erkek ve kadın olma durumuna göre değişiklik göstermediği ifade edilebilir.

Katılımcıların öznel iyi oluş puanlarının sosyoekonomik durumlarına göre ANOVA sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 12. Öznel İyi Oluş Puanlarının Sosyoekonomik Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	303,722	2	151,861	1,262	,284
Gruplar içi	77732,509	646	120,329		
Toplam	78036,231	648			

Tabloda da görüldüğü gibi öznel iyi oluş, sosyoekonomik duruma göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($F= 1,262$, $p>.05$). Öznel iyi oluşun, sosyoekonomik durumu göre değişiklik göstermediği ifade edilebilir.

Katılımcıların öznel iyi oluş puanlarının aile yapısına göre farklılaşp farklılaşmadığı t-Testi ile incelenmiştir ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo 13. Öznel İyi Oluş Puanlarının Aile Yapısı Durumuna Göre Oluşturulan t-Testi Sonuçları

Aile Yapısı	N	\bar{X}	SS	t	P
Tek Eşli	479	46,94	10,78	1,735	,092
Çok Eşli	170	45,25	11,41		

Tabloda da görüldüğü gibi öznel iyi oluşun aile yapısına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır ($t=1,735$, $p>.05$). Bu bağlamda öznel iyi oluşun, tek eşli ve çok eşli aile olma durumuna göre değişiklik göstermediği ifade edilebilir.

Katılımcıların öznel iyi oluş puanlarının çocukluk çağı ruhsal travma durumlarına göre ANOVA sonuçları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 14. Öznel İyi Oluş Puanlarının Travmayı Minimize Puanlarına Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	P
Gruplar Arası	8239,922	3	2746,641	25,382	,000
Gruplar içi	69796,309	645	108,211		
Toplam	78036,231	648			

Tabloda görüldüğü gibi öznel iyi oluşun travmayı minimize etme puanlarına göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır ($F=25,382$, $p<.05$). Bu bağlamda öznel iyi oluşun travmayı minimize etme puanlarına göre değişiklik gösterdiği ifade edilebilir. Yapılan Scheffe testi sonucuna göre “inkar yok” ($X=43,20$; $SS=9,99$) ile “düşük inkar” ($X=47,03$; $SS=11,08$), “inkar yok” ($X=43,20$; $SS=9,99$) ile “orta inkar” ($X=51,43$; $SS=10,69$) ve “inkar yok” ($X=43,20$; $SS=9,99$) ile “yüksek inkar” ($X=56,16$; $SS=4,91$) grupları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Katılımcıların öznel iyi oluş düzeyleri, travmayı minimize etme durumuna göre karşılaştırıldığında yüksek inkar minimize puanlarına sahip olan katılımcıların ortalaması ($X=56,16$; $SS=4,91$); inkar yok ($X=43,20$; $SS=9,99$), düşük inkar ($X=47,03$; $SS=11,08$) ve orta inkar ($X=51,43$; $SS=10,69$) minimize puanlara sahip olan katılımcılara göre anlamlı bir şekilde daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu, travmayı inkar etme puanları arttıkça öznel iyi oluşun arttığı şeklinde yorumlanabilir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada tek eşli ve çok eşli ailelerde yaşayan ergenlerde öz-yeterlik, öznel iyi oluş ve çocukluk çağı ruhsal travmaları ve çocukluk çağı ruhsal travmaları, öz-yeterlik ve öznel iyi oluşlarının bazı demografik değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Bu çalışmanın bulguları kuramsal ve görgül açıdan tartışılmıştır.

Cinsiyet değişkenine göre oluşturulan grupların Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda cinsiyetin çocukluk çağı ruhsal travmaları üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür. Alan yazına bakıldığında, cinsiyetin çocukluk çağı ruhsal travmalarında bir fark yaratmadığını gösteren araştırmalar (Bassani, Antypa ve Serretti, 2013; Güler, 2014; Gürgeç, 2017; Keene ve Epps 2016; Sönmez, 2015; Şahin-Demirkapı, 2013; Uğur, 2010; Yıldırım, 2010; Zoroğlu ve ark., 2001) olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan bireylerin yetiştirilme tarzlarının ve yaşamış oldukları bölgenin sosyokültürel yapısının benzer olması, bu durumun oluşmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Alan yazında, bu bulgunun aksine cinsiyetin, çocukluk çağı ruhsal travmaları üzerinde anlamlı bir fark yaratan araştırma bulgularına (Kessler ve ark, 2001; Koç ve ark, 2012) da rastlanılmıştır.

Katılımcıların çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinden aldıkları minimizasyon puanları hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda çocukluk çağı ruhsal travma ölçeğinden alınan minimizasyon puanlarının cinsiyet açısından değerlendirilmesi sonucunda travmalarını inkâr etme oranının erkeklerde, kadınlara göre daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Araştırma bulgusunun aksine Arık Binbay (2009) ve Kirman (2020) tarafından yapılan araştırmalarda travmalarını inkâr etme oranı kadınlarda daha yüksek çıkmıştır. Yaşanılan toplumun ve kültürün birey üzerindeki etkisi göz önüne alındığında travmayı inkar eden kadınların sürekli tekrarlanan travmanın etkisinde kaldıkları, bir süre sonra normaleştiği ve başa çıkma stratejilerinden duyarsızlaşma stratejisini kullandıkları düşünülmektedir.

Sosyoekonomik düzey değişkenine göre oluşturulan grupların Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları (ÇÇRT) ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda sosyoekonomik düzeyin çocukluk çağı ruhsal travmaları üzerinde anlamlı bir fark yarattığı görülmüştür. Çeşmeci (1995), tarafından yapılan çalışmada düşük sosyoekonomik düzeye sahip olan ergenlerin daha fazla duygusal istismar algıladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Taşdelen (1995) de benzer şekilde çocukluk çağı ruhsal travmanın düşük sosyoekonomik düzeye sahip bireylerde daha fazla olduğu bulgulanmıştır. Fergusson ve Lynskey (1997), yaptıkları çalışmada çocukluk çağı ruhsal travmaları belirtilerinin gelir düzeyi düşük gruptaki çocuklarda daha sık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyoekonomik düzeyi düşük olan bireylerin ihtiyaçlarının karşılanamadığı; beslenme, barınma, sağlık ve eğitim koşullarının yetersiz olmasından dolayı daha fazla travmaya maruz kaldığı düşünülmektedir. Ayrıca yüksek sosyoekonomik düzeyin çocuğun fiziksel, duygusal, psikolojik ve ekonomik ihtiyaçlarının giderilmesini kolaylaştırdığı ve yaşam standartlarını yükselttiği bu nedenle yaşanılacak olası travmaların en aza indirildiği düşünülmektedir.

Araştırmada aile yapısı (monogami-tek eşli aile ve poligami-çok eşli aile) değişkenine göre oluşturulan grupların Çocukluk Çağı Ruhsal Travmaları (ÇÇRT) ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda aile yapısının çocukluk çağı ruhsal travmaları üzerinde anlamlı bir fark yarattığı görülmüştür. Bu bulgular ışığında çok eşli aile yapılarında yaşayan bireylerin ihtiyaçlarının karşılanmaması ve kalabalık bir ailede yaşanması bireyi ihmal ve istismara açık hale getirdiği düşünülmektedir. Yılmaz, Tamam ve Bal (2015) tarafından yapılan çalışmada çok eşliliğin çocuklar üzerinde önemli ruh sağlığı sorunlarına sebep olduğu açıklanmıştır. Çok eşlilik, aile üyelerinde ruhsal bozukluklara ve aile içerisinde ciddi sorunlara neden olan, ele alınması gereken önemli bir toplumsal olgudur. Yapılan araştırmalar çok eşli ailelerde istismarın, aile içi sorunların ve travmatik yaşantıların karmaşık bir yapıda olduğunu göstermektedir (Özkan, Altındağ, Oto ve Sentunali, 2006). Poligamik (çokeşli) ailelerde yaşayan bireyler, aile içerisinde yaşanan çatışmaya, ailenin dağılmasına ve aile içi şiddete daha fazla maruz kalmaktadır. Yaşanılan bu durum bireylerin güvenlik algısının bozulmasına, sosyal becerilerde yetersizlik yaşamalarına, okul başarılarının azalmasına ve daha birçok davranış probleminin oluşmasına neden olmaktadır (Yılmaz ve ark.,2015). Ayrıca Al-Krenawi (1998), Al-Issa (1990) ve Chaleby (1988) yaptıkları çalışmada çok eşli ailelerde yaşayan bireylerin, aile içi stres ve şiddet davranışlarının daha fazla olduğunu açıklamıştır (Akt.,Tanırcan, 2009).

Cinsiyet değişkenine göre oluşturulan grupların öz-yeterlik ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda cinsiyetin öz-yeterlik üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür. Alan yazında araştırma bulgularını destekler çalışmalar bulunmaktadır. Alçay'ın (2015) ergenlerle, Kazanoğlu' nun (2019) lise öğrencileriyle ve Gönülalan'ın (2019) ortaokul öğrencileriyle yaptığı araştırmalarda cinsiyetin, öz-yeterlik üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Artık günümüzde cinsiyetler arası toplumsal farkların azalmasından, kadın ve erkeklerin eşit düzeyde haklara sahip olmasından, toplumun kadın ve erkeğe yüklemiş olduğu rollerin değişime uğramasından dolayı öz yeterliğin cinsiyete göre farklılaşmadığı düşünülmektedir.Çalışma bulgularının aksine cinsiyetin öz-yeterlik üzerinde anlamlı bir fark yarattığı araştırmalar(Aydiner, 2011, Ohannessian ve ark., 1999) da bulunmaktadır

Sosyoekonomik düzey değişkenine göre oluşturulan grupların öz-yeterlik ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda sosyoekonomik düzeyin öz-yeterlik üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür. Alan yazına bakıldığında, sosyoekonomik düzeyin öz-yeterlikte bir fark yaratmadığını gösteren araştırmalar (Aksu, 2015; Özcan, 2018; Kaya ve Savaşlı, 2020; Soyyiğit, 2020) olduğu görülmektedir. Araştırma bulgularının aksine Satıcı (2013) ile Hughes ve Chen (2011) araştırmalarında algılanan sosyoekonomik düzeyin öz-yeterlik üzerinde anlamlı bir fark yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarından hareketle sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuk yetiştirme sürecinde çocuğun ihtiyaçlarını kolayca karşılayabildiği, çocuğun gelişimini olumsuz etkileyecek olan faktörlerin en aza indirgelediği böylece bireylerin öz yeterliğine katkıda bulunulduğu düşünülmektedir.

Aile yapısı durumuna göre oluşturulan grupların öz-yeterlik ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda aile yapılarının öz-yeterlik üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür. Aile kurumunun ve çocuğun yetiştiği aile ortamının, çocuğun sağlıklı gelişiminde çok önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Bu noktada çok eşli ailede yaşayan bireylerin hem anne hem babadan yetersiz düzeyde maddi-manevi destek alacağı, yaşamı boyunca çoğu şeyden eksik kalacağı bu durumun da çocuğun öz-yeterliğine olumsuz etki edeceği düşünülmektedir. Alan yazın incelendiğinde; çok eşli aile-tek eşli aile yapılarından ziyade farklı aile türlerine yönelik araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Gül ve Adıgüzel'in (2015) üniversite öğrencilerinin öz yeterlilik düzeylerinin farklı aile değişkenlerine göre incelendiği araştırmada öz-yeterliğin üç aile türüne göre de farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Saka (2017) tarafından farklı aile yapısına sahip 352 ergenin öz-yeterlik ve psikolojik dayanıklılık düzeyleri incelenmiştir. Araştırmada ergenlerin öz-yeterlilik düzeyleri, aile yapılarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır. Tekeli (2017) tarafından yapılan çalışmada ise; araştırma bulgularıyla paralellik gösteren sonuçlara rastlanmamıştır.

Travmayı minimize/inkâr etme durumuna göre oluşturulan grupların öz-yeterlik ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda travmayı minimize/inkar etme durumunun öz-yeterlik üzerinde anlamlı bir fark yarattığı görülmüştür.Çocukluk çağında yaşanan ihmal ve istismar olaylarının çoğu bireyler üzerinde yıpratıcı etkisinin yanında suçluluk duygusunun da yaşanmasına bu yüzden bireylerin travmayı inkar etme eğilimde olabilecekleri düşünülmektedir. Singer ve arkadaşları (2016)'nın yürüttüğü çalışmada çocukluk çağında yaşanan istismarın öz-yeterliği olumsuz etkilediği bulgulanmıştır. Kötü muamele gören ve görmeyen çocuklarda sosyal öz-yeterlik ve davranış sorunlarının incelendiği araştırmada çocukluk çağı travmalarının öz-yeterliği olumsuz etkilediği görülmüştür (Kim ve Cicchetti, 2003).

Cinsiyet değişkenine göre oluşturulan grupların öznel iyi oluş ölçeğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda cinsiyetin öznel iyi oluş üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür. Diener (1984) tarafından yapılan öznel iyi oluş araştırmasında cinsiyetin, iyi oluş üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı

sonucuna ulaşılmıştır. Mahon ve arkadaşları (2005)'nin çalışmasında da cinsiyetin, öznel iyi oluş üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Wilson (1967) da çalışmayı destekler sonuçlar elde etmiştir. Çalışma bulgularından farklı olarak cinsiyetin öznel iyi oluş üzerinde anlamlı bir fark yarattığı araştırmalar da bulunmaktadır. Eryılmaz ve Atak (2011) eğitim ve gelir durumunun yanında cinsiyet değişkeninin, öznel iyi oluşu düşük seviyede etkilediği sonucuna ulaşmıştır. Araştırma bulgularına bakıldığında araştırmanın yapıldığı örneklem grubunun yakın bir kültürde yetişmiş olması, aynı gelişim döneminde benzer özellikler sergilemesi öznel iyi oluşun cinsiyete göre farklılaşmamasına neden olduğu düşünülmektedir.

Sosyoekonomik düzey değişkenine göre oluşturulan grupların öznel iyi oluş leğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda sosyoekonomik düzeyin, öznel iyi oluş üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür. Alan yazın incelendiğinde araştırma bulgularını destekler nitelikte çalışmalar görülmektedir. Liselerde okuyan öğrencilerin öznel iyi oluş düzeylerinin incelendiği araştırmada, katılımcıların sosyoekonomik durumlarına göre öznel iyi oluşları farklılaşmamaktadır (akır, 2015). Benzer Şekilde Reisoğlu (2014) ve Topuz (2013) tarafından niversite ğrencileriyle, Demir elebi ve Sezgin (2015) lise öğrencileriyle yapmış oldukları çalışmada öznel iyi oluşun sosyoekonomik duruma göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucu elde edilmiştir. Bireylerin yaşam standartlarını ve beklentilerini sosyoekonomik düzeye göre belirlemelerinden kaynaklandığı ve bu yüzden katılımcıların öznel iyi oluş düzeylerinin sosyoekonomik düzeye göre değişmediği düşünülmektedir.

Aile yapısı durumuna göre oluşturulan grupların öznel iyi oluş leğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda aile yapılarının öznel iyi oluş üzerinde anlamlı bir fark yaratmadığı görülmüştür. Al Sharfife Pfeffer (2020), çok eşli aile yapılarındaki ergenlerin iyi oluşlarının incelendiği araştırmada, çok eşli ailelerde yaşayan ergenlerin iyi oluşlarının daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eryılmaz (2010), yaptığı çalışmada aile yapısının ergen öznel iyi oluşu üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Rask, Åstedt, Kurki ve Laippala (2002) tarafından ergenlerle yapılan çalışmada da ergen öznel iyi oluşu ile aile yapılarının ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Keçe (2019) ok eşli ailelerde tüm tarafların, mutsuz olduğunu belirtmiştir (Akt., Candar, 2019). Araştırma bulgularının aksine Swanson, Massey ve Payne (1972), ocuğun poligamik aile yapısında fazla rol model olmasının, ocuk için olumlu bir etken olduğunu açıklamıştır. Valsiner (1989) benzer Şekilde çok eşli aile yapılarının çocuklar için potansiyel faydalarını vurgulamıştır. Çok eşli aile yapısının ocuk için olumsuz yönlerini vurgulayan çalışmalar da mevcuttur (Achte ve Schakit, 1980; Camara, 1978; Akt., Yılmaz ve ark., 2005). Ulusal literatür incelendiğinde tek eşli ve çok eşli aile yapısına yönelik araştırmaların yetersiz düzeyde olduğu genellikle, çekirdek aile ve geniş aile yapılarına yönelik çalışmaların yoğunlukta olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tek eşli ve çok eşli aile yapısı ile öznel iyi oluşun birlikte ele alındığı çalışmanın olmaması araştırmanın özgünlüğünü destekler niteliktedir. Çalışmanın alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Travmayı minimize/inkâr etme durumuna göre oluşturulan grupların öznel iyi oluş leğinden aldıkları puanların karşılaştırılması sonucunda travmayı minimize/inkar etme durumunun öznel iyi oluş üzerinde anlamlı bir fark yarattığı görülmüştür. Katılımcıların ocukluk ağı boyunca birçok travmaya maruz kalması kişinin problemlerle baş etme becerisi kazanmasını sağladığı düşünülmektedir. Ayrıca sürekli yaşanılan travmatik olayların bu bireyler için yaşamın bir parçası olarak algılandığı, bu olumsuz yaşam olaylarını normalleştirdikleri ve travmayı yok saydıkları düşünülmektedir. Shmotkin (2005), kişinin öznel iyi oluş düzeyinin geçmişte yaşamış olduğu olaylarla Őekillendiđini açıklamıştır. Kunz ve arkadaşlarının (2017) yaptığı çalışma sonucunda, travmatik yaşantılara sahip olan bireylerin daha fazla negatif duygulara sahip olduğunu bulmuştur. Corcoran ve McNulty (2018) tarafından yapılan çalışmada, çocukluk çağında istismar (fiziksel, duygusal, cinsel) ve ihmal (fiziksel ve duygusal) deneyimi olan bireylerin öznel iyi oluş düzeylerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Öznel iyi oluş, kişinin çocukluk çağında yaşamış olduğu travmalardan da etkilenmekte ve travma öyküsü olanların, düşük yaşam doyumuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Ho ve ark., 2008).

Sonuç olarak alan yazın incelendiğinde çocukluk ağı ruhsal travmaları, öz-yeterlik ve öznel iyi oluşun farklı değişkenler açısından incelendiği çalışmalara rastlanılmıştır. Araştırma bulgularını destekler nitelikte çalışmalar olmakla birlikte, farklılaşan çalışmalar da görülmektedir. Literatürde farklı aile yapılarında (tek eşli aile-çok eşli aile) ocukluk ağı ruhsal travmalarının, öz-yeterlik ve öznel iyi oluşun incelendiği bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu bağlamda araştırma bulgularından hareketle, Türkiye'de belirli bir bölgede hala varlığını devam ettiren çokeşli aile yapılarında büyüyen çocukların; öz-yeterlik, öznel iyi oluş ve çocukluk ağı ruhsal travma yaşamalarında önemli bir yere sahip olduğu, yapılacak olan nleme ve müdahale etme çalışmalarında dikkat edilmesi gerektiği önerilmektedir.

Çocukluk çağı ruhsal travmalarının ve farklı aile yapılarının öz yeterlik ve öznel iyi oluş üzerindeki etkisinin incelendiği bu araştırmanın çalışma grubunu, ergenlik dönemindeki bireyler oluşturmaktadır. Çocukluk çağı yaşantıları kritik bir öneme sahip olup bu dönemde meydana gelen olumsuz yaşantılara, daha erken müdahale etmek ve önleyici çalışmalar yapmak için araştırmanın daha küçük yaş gruplarıyla yapılması ve boylamsal bir araştırma deseninin kullanılması önerilmektedir.

Kanunen yasak olan fakat Türkiye’de özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde hala devam eden, ruh sağlığı üzerinde birçok olumsuz etkisi bulunan hem kadını hem de çocuğu ihmal ve istismara açık hale getiren çok eşli aile yapılarının yetkililerce daha fazla araştırılması, bilinçlendirme ve önleme çalışmalarının yapılması önerilmektedir. Çocukluk çağında meydana gelen travmalar, yaşamın en fırtınalı geçen ergenlik döneminde etkilerini daha belirgin bir şekilde gösterebilmektedir. Özellikle ergenlik dönemindeki bireylere sağlanacak olan ruh sağlığı hizmetleri, bireyin öz-yeterliği ve öznel iyi oluşuna da pozitif etki etmesi beklenmektedir. Bu noktada bu bireylere destek ve psikolojik yardım çalışmaları düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

1. Adjorlolo, S.,Adu-Poku, S., AndohArthur, J., Botchway, I. ve Mlyakado, B. P. (2017). Demographic factors, childhood maltreatment and psychological functioning among university students' in Ghana: A retrospective study. *International Journal of Psychology*, 52, 9-17.
2. Akkaya, K. (2018). *Toplumsal değişimin aile kurumuna etkisi bağlamında çokeşli evlilikler: Erzurum/Hınıs örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
3. Akkoyunlu, B., Orhan, F. ve Umay, A. (2005). Bilgisayar öğretmenleri için bilgisayar öğretmenliği öz-yeterlik ölçeği geliştirme çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 29 (29), 1-8.
4. Aksu, N. (2015). *Lise öğrencilerinin akademik öz yeterlik, sosyal ilişki unsurları ile suça eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Zirve Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
5. Alçay, A. (2015). *Ergenlerin öz-yeterlikleri ile mantıkdışı inançları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
6. Al-Sharfi, M.,Pfeffer, K. (2020). Parental bonding among polygamous families and its effects on adolescent psychological well-being. *Psychological Counseling Journal*, 61(61), 465-483.
7. Arık Binbay, D. (2009). *Bipolar I bozukluk hastalarında şiddetli çocukluk çağı travmasının hastalık özellikleri üzerine olan etkisinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
8. Aslantürk, H. ve Kaya Kılıç, A. (2020). Üvey aileye sahip gençlerde aile aidiyeti: Nitel bir analiz. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (3), 1171-1189.
9. Aydın, B. B. (2011). *Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarının alt boyutlarının, genel öz yeterlik, yaşam doyumu ve çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
10. Bandura, A., Adams, N. E. and Beyer, J. (1977). Cognitive processes mediating behavioral change. *Journal of personality and social psychology*, 35 (3), 125
11. Bandura, A. (1994). Self-Efficacy. In V. S. Ramachandran (Ed.), *Encyclopedia Of Human Behavior* (Vol. 4, pp. 71-81). New York: Academic Press.
12. Bandura, A. (1997). *Öz-yeterlik: Kontrol egzersizi*. New York: Freeman .
13. Bandura, A. (2004). *Social cognitive theory for personal and social change by Enabling Media*. In A. Singhal, M. J. Cody, E. M. Rogers, & M. Sabido (Eds.), LEA's communication series. Entertainment-education and social change: History, research, and practice (s. 75-96). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
14. Bassani, L.,Antypa, N., ve Serretti, A. (2013). Childhood maltreatment and neurobiological vulnerability to depression: A review. *Clinical Neuropsychiatry. Journal of Treatment Evaluation*, 10 (6), 260-273.
15. Bernstein, D., Fink, L., Handelsman, L., Foote, J., Lovejoy, B. A., Wenzel, K. and Ruggiero, J. (1994). Initial reliability and validity of a new retrospective measure of child abuse and neglect. *American Journal of Psychiatry*, 151.
16. Brown, S. L., Manning, W. D., Stykes, J. B. (2015). Family structure and child well-being: integrating family complexity. *Journal of Marriage and Family*, 77, 177–190.
17. Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (10. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
18. Canatan, K. ve Yıldırım, E. (2011). *Aile sosyolojisi* (2. Baskı). İstanbul: Açılım Kitap.
19. Candar, M. (2019). *Hakkâri bölgesinde iki eşliliğin (kumalığın) evdeki ergen çocuklar üzerinde etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

20. Cihangir Çankaya, Z. (2009). Özerklik desteği, temel psikolojik ihtiyaçların doyumu ve öznel iyi olma: Öz-belirleme kuramı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4 (31), 23-31.
21. Corcoran, M.,&McNulty, M. (2018). Examining the role of attachment in the relationship between childhoodadversity, psychological distress and subjective well-being. *Child abuse&neglect*, 76, 297-309.
22. Çakır, G. (2015). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
23. Çeşmeci, M. (1995). *Furtherreliability and validity study of the perceptions of psychological maltreatmentinventoryforadolescence*. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Boğaziçi Üniversitesi.
24. Demir Çelebi, Ç. ve Sezgin, O. (2015). Lise öğrencilerinin öznel iyi oluşları ile ahlâkî olgunluk seviyeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi.*Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 99-146.
25. Diener, E. (1984). Subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 95 (3), 542-575.
26. Diener, E.,Suh, E. and Oishi, S. (1997). Öznel iyi oluş üzerine son bulgular. *Hint Klinik Psikoloji Dergisi*, 24, 25-41.
27. Diener, E. and Seligman, M. (2002). Veryhappy people. *American Psychological Society*, 13 (1), 81-84.
28. Diener, E. (2009). Subjective well-being. In *The science of well-being* (pp. 11-58). Springer, Dordrecht.
29. Eaton, M. J. ve Dembo, M. H. (1997). Differences in the motivationalbeliefs of AsianAmerican and non-Asian students. *Journal of EducationalPsychology*, 89 (3), 433-440.
30. Erol, M. (1992). *Geniş aileden çekirdek aileye geçiş sürecinde aile içi ilişkilerde meydana gelen nitelik değişmelerinin aile üyeleri üzerindeki etkileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
31. Eryılmaz, A. (2009). Ergen öznel iyi oluş ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (4), 975-989.
32. Eryılmaz, A. ve Atak, H. (2011). Ergen öznel iyi oluşun öz saygı ve iyimserlik eğilimi ile ilişkisinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (37), 170-181.
33. Fergusson, D. M.,Lynskey M. T. (1997). Physicalpunishment / maltreatmentduringchildhood and adjustment in youngadult-hood. *Child AbuseNeglect*, 21, 617-630.
34. Gökçen, A. (2016). Aile türleri ve başlıca aile sınıflandırmaları. Mustafa Aydın (Ed.), *Sistemik Aile Sosyolojisi içinde* (s. 9-11). Konya: Çizgi Kitabevi.
35. Gönülalan, G. D. (2019). *Ortaokul öğrencilerinde öz yeterlik ve narsisizm*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
36. Güler, A. (2014). *Şizofreni tanılı hastalarda çocukluk çağı travmalarının etkileri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi, İstanbul.
37. Güneri Yöyen, E. (2017). Childhood trauma and self-respect. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3 (1), 267-282.
38. Güneş, A. M. (2016). Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetim becerileri, teknoloji kullanımları ve öz yeterlik inançları arasındaki ilişki (Doktora tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir (Tez No: 450126).
39. Gürgen, A. (2017). *Alkol kullanım bozukluğu olan hastalarda çocukluk çağı travmaları ve duygu düzenleme güçlüğününün araştırılması: Kesitsel kontrollü çalışma* (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
40. Hampton, N. Z. (2004). Subjective well-being among people with spinalcordinjuries: the role of self-efficacy, perceived social support, and perceived health. *RehabilCounselBull*, 48, 31-37.
41. Hapke, U.,Schumann, A., Rumpf, H. J., John, U. ve Meyer, C. (2006). Posttraumaticstressdisorder. *EuropeanArchives of Psychiatry And ClinicalNeuroscience*, 256 (5), 299-306.
42. Ho, S. M.,Chu, K. W. and Yiu, J. (2008). The relationship between explanatorystyle and posttraumaticgrowthafterbereavement in a non-clinicalsample. *DeathStudies*, 32(5), 461-478.
43. Hughes, J. N. ve Chen, Q. (2011). ReciprocalEffects Of Student-Teacher And Student-Peer Relatedness: Effects On Academic Self Efficacy. *Journal of AppliedDevelopmentalPsychology*, 32, 278-287.
44. Hybron, D. M. (2000). Twophilosophicalproblems in the study of happiness. *Journal of Happiness Studies*, 1, 207-225.
45. Kaya, Z. ve Savaşlı, Y. (2020). Ergenlerin sosyal karşılaştırma ve duygusal öz-yeterlik düzeylerinin demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 8 (20), 71-100.
46. Kazanoğlu, İ. (2019).*Lise öğrencilerinin spora yönelik tutumları ve öz-yeterlilik düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Kış Sporları Ve Spor Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

47. Keene, A. C., ve Epps, J. (2016). Childhood physicalabuse and aggression: Shame and narcissisticvulnerability. *Child Abuse&Neglect*, 51, 276-283.
48. Kessler, R. C.,Molner, B. E., Buka, S. L. (2001). Child SexualAbuse and SubsequentPsychopatoloji: Results From The NationalComorbiditySurvey. *American Journal of Public Health*, 91, 753-760.
49. Kirman, T. (2020). *Yetişkinliğe geçiş döneminde yabancılaşıma: çocukluk çağı ruhsal travmaları ve eylemliliğın etkisi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.
50. Kim, J. ve Cicchetti, D. (2003). Social self-efficacy and behaviorproblems in maltreated and nonmaltreatedchildren. *Journal of Clinical Child and AdolescentPsychology*, 32 (1), 106-117.
51. Koç, F.,Aksit, S., Tomba, A., Aydın, C., Koturoğlu, G., Çetin, S.K., Aslan, A., Halıcıoğlu, O., Erşahin, Y., Turhan, T., Çelik, A., Şenol, E., Kara, S., Solak, U. (2012). Çocuk istismarı ve ihmali olgularımızın demografik ve klinik özellikleri: Ege Üniversitesi çocuk koruma birimi'nin bir yıllık deneyimi. *Türk Pediatri Arşivi*, 47, 119-124.
52. Kotaman, H. (2008). Özyeterlilik inancı ve öğrenme performansının geliştirilmesine ilişkin yazın taraması. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (1), 111-133.
53. Kunz, S., Joseph, S., Geyh, S., & Peter, C. (2017). Posttraumaticgrowth and adjustment to spinalcordinjury: Moderated by posttraumaticdepreciation? *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 9 (4), 434.
54. Kuzu, A (2013): *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anadolu Üniversitesi Yayını, Eskişehir.
55. Lyubomirsky, S.,King, L. ve Diener, E. (2005). The benefits of frequentpositiveaffect: Does happinesslead to success? *Psychological Bulletin*, 131, 803-855.
56. Mahon, N. E.,Yarcheski, A. and Yarcheski T. J. (2005). Happiness as related to gender and health in earlyadolescents. *ClinicalNursing Research*, 14 (2), 175-190.
57. Ohannessian, C.,Lerner, R. M., Lerner, J. V. Ve vonEye, A. (1999). Does selfcompetencepredict gender differences in adolescentdepression and anxiety? *Journal of Adolescence*, 22 (3), 397- 411.
58. Muris, P. (2001). Gençlerde öz yeterliliği ölçmek için kısa bir anket. *Psikopatoloji ve Davranışsal Değerlendirme Dergisi*, 23 (3), 145-149.
59. Özbay, Y., Palancı, M., Kandemir, M. ve Çakır, O. (2012). Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarının duygusal düzenleme, mizah, sosyal özyeterlilik ve başa çıkma davranışları ile yordanması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 325-345.
60. Özel, E., Zelyurt, H. (2016).Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkisine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 36, 9-34.
61. Öztürk, M. (2011). “Çocuk İhmal ve İstismarı”. M. Öztürk (Edt.). *Çocuk Hakları Açısından Çocuk İhmal ve İstismarı*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
62. Özcan, Ö. (2018). *Ebeveynleri boşanmış ve boşanmamış ergenlerin öz yeterlik ve sosyal destek düzeylerinin karşılaştırılması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu.
63. Pajares, F. (1997). Currentdirections in self-efficacy research. *Advances İn Motivation And Achievement*, 10 (149), 1-49.
64. Paschon, A.,Riffert, F. ve Sams, J. (2005). Okul gelişimi ve psikolojik sağlık profilaksisi – öz yeterlik, kaygı ve saldırganlık. Okul gelişiminde duygusal faktörlere ve genel becerilere odaklanmak (s. 53-72). Lang.
65. Rask, K.,Päivi Å. K., Pekka, L. (2002). Adolescentsubjectivewellbeing and realizedvalues. *Journal of Advanced Nursing*, 38(3), 254–263.
66. Reisoğlu, S. (2014). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluşlarını yordamada beş faktör kişilik özellikleri, mizah tarzları ve duygusal zekânın rolü*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
67. Ruppert, F. (2014). *Travma, Bağlanma ve Aile Konstelasyonları*. (Çev: F. Zengin), 2.Basım, İstanbul: Kaknüs Yayınları. (Orijinal basım çalışma basım tarihi 2008.
68. Santrock, J. W. (2018). *Eğitim psikolojisi* (D.M. Siyez, Çeviri Editörü). Nobel Akademik Yayıncılık.
69. Satıcı, S. A., (2013). *Üniversite öğrencilerinin akademik öz-yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
70. Schunk, D. H. (1990). Goalsetting and self-efficacyduring self-regulatedlearning. *Educationalpsychologist*, 25(1), 71-86.
71. Shmotkin, D. (2005). Happiness in the face of adversity: Reformulating the dynamic and modularbases of subjective well-being. *Review of General Psychology*, 9(4), 291.
72. Singer, M. J.,Humphreys, K. L. ve Lee, S. S. (2016). Coping self-efficacymediates the association between child abuse and ADHD in adulthood. *Journal of AttentionDisorders*, 20(8), 695-703.

73. Solberg, VS ve Viliarreal, P. (1997). Hispanik üniversite öğrencileri arasında psikolojik ve fiziksel sıkıntının yordayıcıları olarak öz-yeterlik, sosyal destek ve stresin incelenmesi. *Hispanik Davranış Bilimleri Dergisi*, 19 (2), 182-201.
74. Soyyiğit, Y. (2020). *Ebeveynini kaybetmiş bireylerin öz yeterlilik algılarının depresyon durumları ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
75. Sönmez, S. (2015). *Çocukluk çağında ruhsal travma yaşamış yetişkin bireylerin depresyon düzeylerinin ve yaşam doyumlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
76. Swanson, R. B., Masssey, R. H., Payne, I. R. (1972). Ordinalposition, family size, and personal adjustment. *Journal of Psychology*, 81, 51–58.
77. Şahin-Demirkapı, E. (2013). *Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme ve kimlik gelişimine etkisi ve bunların psikopatolojiler ile ilişkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
78. Şar, V. (1997). *Kötüye kullanım ve ihmalle ilişkili sorunlar. Temel Psikiyatri*, Güleç C, Köroğlu E, (Ed) Ankara: Hekimler Yayın Birliği Yayıncılık, 823-834
79. Şar, V., Ozturk, E. ve İkikardes, E. (2012). Validity and reliability of the Turkish version of childhoodtraumaquestionnaire. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 32(4).
80. Şar, V., Mutluer, T., Necef, I., Fatih, P. (2018): Trauma, creativity and trance: specialability in a case with dissociativeidentitydisorder. *American Journal of Psychiatry*, 175 (6), 506-507.
81. Şirin, A. ve Ulaş, E. (2015). Ortaokul öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile karakter eğitimi uygulamaları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13 (30), 279–307.
82. Taşdelen, N. (1995). *Examination of the effects of perceived psychological maltreatment of mothers on adolescent's self concept, emotional and behavioralproblems and academicAchievement*. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
83. Telef, B. B. ve Karaca, R. (2012). Çocuklar için öz-yeterlik ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması . *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 169-187.
84. Topuz, C. (2013). *Üniversite öğrencilerinde özgeciliğin öznel iyi oluş ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
85. Tuzgöl Dost, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri*. *Unpublisheddoctoratedissertation, Hacettepe Üniversitesi, Ankara*.
86. Tüzün, O. ve Sayar, K. (2006). Attachmenttheory and psychopathology. *Düşünen Adam: The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences*, 19 (1), 24-39.
87. Uğur, Z. (2010). *Bipolaraffektif bozuklukta bağlanma biçimleri, çocukluk çağı travmaları ve agresyon ilişkisi* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, İstanbul.
88. Valsiner, J. (1989). Organization of children's social development in polygamicfamilies. In J. Valsiner (Ed.), *Child development in culturalcontext*(pp. 67–86). Toronto, Canada: Hogrefe and Huber.
89. Yetim, U. (2001). *Mutluluk Bilimi: Toplumdan Bireye*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
90. Wilson, W. (1967). Correlates of avowedhapiness. *Psychological Bulletin*, 67 (4),294-306.
91. Yıldırım, F. ve İlhan, İ. Ö. (2010). Genel öz yeterlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21 (4), 301-308.
92. Yılmaz E, Tamam L. ve Bal U. (2015). Poligami ve ruh sağlığına etkileri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 7 (2), 221-228.
93. Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Kora, M. E. ve Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2 (2), 69-78